

סימן ר' – אימתי תעשה ברכת הטבילה

תוכן הענינים

- ב..... סימן ר' – אימתי תעשה ברכת הטבילה
- ב..... --- סעי' א' – ברכת הטבילה ---
- ב..... מח' שו"ע ורמ"א, והנהגות הטבילה
- ה..... לבו רואה את הערוה
- ח..... טבילה מספק, לענין ברכת הטבילה
- יג..... סימן ר"א סעי' ע"ה – טבילה בחמין, ורחיצה אחר הטבילה
- יג..... --- סעי' ע"ה – טבילה בחמין, ורחיצה אחר הטבילה ---
- יג..... חמין לתוך המקווה
- יד..... רחיצה אחר הטבילה

סימן ר' – אימתי תעשה ברכת הטבילה

סימן ר' – אימתי תעשה ברכת הטבילה

--- סעי' א' – ברכת הטבילה ---

כשפושטת מלבושיה, כשעומדת בחלוקה, תברך: אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה, ותפשוט חלוקה ותטבול; ואם לא ברכה אז, תברך לאחר שתכנס עד צוארה במים; ואם הם צלולים, עוכרתן ברגליה ומברכת. הגה: ויש אומרים שלא תברך עד אחר הטבילה (טור בשם בעל הלכות גדולות והוא בה"ג דף פ"ה ע"ב ורש"י ורמב"ן סימן שכ"ח וש"ד), וכן נוהגים שלאחר הטבילה, בעודה עומדת תוך המים, מכסית עצמה בבגדה או בחלוקה, ומברכת.

מה' שו"ע ורמ"א, והנהגות הטבילה

- (א) בכל התורה כולה, מברכין על המצוות עובר לעשייתן, חוץ מטבילה. [ובשאר מצוות, אם לא בירך עובר לעשייתן, מברך כ"ז שמקיים המצוה, ויעשה מעשה בשעת הברכה, כגון ימשמש בציצית.] כך מבואר בגמ' פסחים ז: וביאר תוס', דהאי טבילה היינו טבילת גר, שא"א לברך לפני הטבילה כי עדיין אינו ישראלי, ולכן ברכתו הוא אחר הטבילה. הב"י מביא הרבה ראשונים האוחזים בדעה זו, והביה"ל סי' שכ"ג כ' דכמעט כל הראשונים ס"ל הכי.
- (ב) מאידך, דעת רש"י הוא דטבילה שבגמ' היינו לכל טבילות אנשים שמברכין עליהם, שאין מברכין אלא אח"כ. ויש שביארו משום לא פלוג אטו גר [למרות שכל מי שטובל עם ברכה לפני, לעולם לא יהיה גר במשך חייו]. ויש שביארו שכך תיקנו בטבילה, כדי שיברכו בטהרה. עד כאן הדעות המובאות בטור.
- (ג) מנהג ספרדים, הגר"ע כ' לנהוג כשו"ע שנקט כדעת התוס', שמברכת בעודה בחלוקה, ואח"כ טובלת. מאידך, הבא"ח כ' לנהוג כרמ"א, שנקט כדעת רש"י לברך אחר הטבילה.
- (ד) ואע"פ שבהרבה דוכתי מצינו הבא"ח להחמיר כהרמ"א, הנ"מ בדבר שהוא חומרא, אבל כאן אינו ענין של חומרא, דהרי לדעת השו"ע מי שנוהג כרמ"א דומה למי שמברך על תפילין לאחר שהחזירו אל התיק.
- (ה) ועל עצם הענין של ברכה לאחר טבילה, לדעת שו"ע בגר, ולדעת הרמ"א באשה, קשה, מה ענין יש לברך אחר המצוה, הא כל תקנת חז"ל בברכות היתה עובר לעשייתן, א"כ מהו הענין לברך אח"כ.
- (ו) ובשם ר' יונתן שטייף זצ"ל י"ל, דאם ברכת טבילה הוא ברכת המצוות, אה"נ, אבל יש מקום לומר שאינו ברכת המצוות הרגילה על מעשה וקיום מסויים, אלא הוא כעין ברכת השבח, על המושג והתווי הכללי של המצוה, וזה יש יותר הבנה לברך גם אח"כ, כמו שמצינו לגבי ברית מילה שמברך להכניסו בבריתו של א"א אחר החיתוך לפני הפריעה, ולא חוששין משום עובר לעשייתן, וכן ברכת האירוסין שעושין לאחר המעשה.
- (ז) ובאמת, בשו"ר טהרה להגרש"ק מבואר כדברים הנ"ל, ואף מביא ראיות האלו להוכיח שברכת הטבילה אינו ממש ברכת המצוות רגילה אלא הוא כעין ברכת השבח שתיקנו

^א וקיום המצוה, לאו דווקא עיקר קיומו, אלא עם כל דקדוקיו. למשל לולב, מברך כ"ז שלא עשה נענועים. כ"כ מ"ב תרנ"א. והביכורי יעקב שם מיקל עד הושענות, עד המ"ב משמיט את זה.

סימן ר' – אימתי תעשה ברכת הטבילה

לומר בעת הטבילה, וא"כ אינו מופרך במה שמברכת אח"כ. ונחזור ליסוד זו לקמיה בענין ספק טבילה.

(ח) וע"פ יסוד זה הוא מיקל באשה שטבלה, ואז שחה שלא מענין הטבילה, האם יכולה לברך עכשיו; והיקל בה, דהואיל והוא כעין ברכת השבח, לא קפיד כולי האי בספק, דכל שהיא במעמד הטבילה, שייך לברך.

(ט) א"נ י"ל, הואיל ויש המשך להטבילה כמו שנבאר לקמיה, שיש עוד טבילות אחר טבילה הראשונה, א"כ אולי עדיין היא עסוקה באותה מצווה, ודומה לנענועים של לולב דעדיין מברך.

(י) [א.ה. א"נ י"ל, עובר לעשייתן תקנו בשאר מצוות, אבל טבילת גר שאם יהיה עובר לעשייתן לא יהיה ברכה בכלל על מצווה זו, ע"כ התקנה היתה להיות אח"כ. ורש"י ודעימ' ס"ל תקנת ברכות על כל טבילה כעין גר תיקנו. וע"ע בענין עובר לעשייתן אם ישוב זו מופרך.]

(יא) פ"ת מביא הר הכרמל, דהואיל וההיתר לטבול בשבת ואין בה משום מחזי כמתקן, היינו משום דנראה כמיקר, וא"כ אם תברך ברכה כרגיל, שוב אינו נראה כמיקר, ולכן תברך בלחש או אחר הטבילה.

(יב) וק', מה בכך אם מברכת אח"כ, הא גילתה שלא היתה מקרר עצמה, א"כ שוב מחזי כמתקן. ואם כדברי הגר"י והגרש"ק שאינו ברכת המצוות אלא ברכת השבח, היה קצת יותר מקום ליישב.

(יג) ועמש"כ באו"ח סי שכ"ו, ובסי' קצ"ז לגבי עיקר דיני טבילה בשבת, ומחזי כמתקן, שלגבי טבילת כלים הביה"ל בסי' שכ"ג מתיר בשעה"ד לטבול בהערמה, ושלא לברך, דאז הוא ניכר. וק', הא לא מצינו כן בטבילת נשים בשבת, ועיי"ש מש"כ ליישב את זה, דטבילת נשים מעולם לא נאסר, והגמ' של מחזי כמיקר אינו לענין הלכה למעשה אלא לענין התקנה. וכ"מ באבנ"מ תשו' י"א.

(יד) **מעשה שהיה** אשה ספרדית שטובלת פעם הראשון שלה אחר חתונתה בליל שבת, טבלה ונזכרה של בירכה, והבלנית האשכנזית אמרה לה לברך עכשיו, אחר הטבילה. והשאלה, האם יפה פסקה או לא. והיה נראה שכן, כי יש הבא"ח שמורה לספרדים לנהוג כרמ"א, וגם הר הכרמל בדעת שו"ע מסכים בליל שבת, א"כ יכולה לברך. וכ"ש אם היא עושאת עוד טבילה אח"כ. כל עולה מהסוגיא, דלא כחכם שהורה שבירכה לבטלה.

(טו) באר היטב מביא של"ה שאנשי מעשה טובלים ומברכים כהרמ"א, ואח"כ טובלים שנית, משום תוספת קדושה, וגם כדי להרוויח עובר לעשייתן. הדגו"מ מק' מה הרוויח לגבי עובר לעשייתן, הא טבלה כבר, ונגמר, ואי"צ כוונה כדי לטבול. ומסיק הדגו"מ דהואיל ויצא מפיו קדשו של הרמ"א, כך יש לנהוג.

(טז) והעיד תלמידו התשובה מאהבה, דכך נהגו בק"ק פראג.

(יז) ויל"ע, איך מיישבים טענת הנוד"ב, הא אין כאן עובר לעשייתן בכלל. החקרי לב מובא בדרכ"ת ס"ל דזה כעין תנאי שהיא עושאת, שאם האמת כדעת שו"ע, לא יצאתי ע"י טבילה ראשונה אלא השנייה, כדי שיהיה עובר לעשייתן, אבל אם כרמ"א, אכן יצאתי בטבילה ראשונה, והברכה היא אח"כ. וכ', דאע"פ שאין האשה יודעת מתנאי זה, מ"מ לב ב"ד מתנה עליהם. [וע"ע דגו"מ בפנים.]

סימן ר' – אימתי תעשה ברכת הטבילה

- (יח) וזה דלא כערוה"ש דס"ל דטבילת אשה הוא כעין טבילת עבדים, והוא חלות שאי"צ כוונה של העבד או הכלי או האשה, אלא כל שנכנסה למים, אפ' נפלה, טהורה. [ועמש"כ בסי' קצ"ח בסופו, שכך ביארנו דעה המיקל, וכך היה עיקר הדעה שם.]
- (יט) והנה, הרמ"א [סו"ס קצ"ח] כ' דנפלה למקווה טהורה, וי"ל דג"ז מתיישב עם החקרי לב, כי יש לחלק בין היכא שאין כוונה, לנידו"ד שיש כוונה היפכית, שמצינו כזה חילוק בכל התורה כולה. אבל הערוה"ש שמדמה לעבדים ע"כ לא למד הכי, וחולק על החקרי לב.
- (כ) והנה, המנח"י מוסיף חידוש על החקרי לב, דאיירי באשה שכבר סיימה ז' נקיים, ועשתה כבר חפיפות וכדו', וטובלת היום בערב יוה"כ לטהרה, האם תברך במוצאי יוה"כ כשטובלת עבור בעלה. לדברי הערוה"ש אין צד שתברך. וכ' המנח"י דיש לה לברך, כי יש לה כוונה היפכית שלא לצאת בטבילה זו.
- (כא) והק' על השרגא המאיר, דבשלמא החקרי לב מתיר להתנות שזה טבילה או כלום, אבל מהכ"ת הדעת יכול לחלק שיהיה טבילה לענין טהרת יוה"כ אבל לא טבילה לענין טהרה לבעלה, הא הענין של טהרה חד הוא, ואם עולה לזה עולה לזה [כי אין הכוונה על טיהור לבעלה, אלא הכוונה היא על הטבילה להיות טבילה ולא רחיצה].
- (כב) **מעשה שהיה**, אשה עשתה כל הכנות וחפיפות לטבילתה באותה לילה, ובינתיים עשתה משמרת כמציל במחנה, באגם טבעי. בגדי ים שלה היו רפויים מאוד, ולא היה חשש סיבוך שערות כי לא היה לה. השאלה, כשהיא טובלת במקווה רגילה, האם מברכת.
- (כג) והנה, לפי ערוה"ש, ודאי לא תברך. ואילו לחקרי לב ומנח"י, יש לה לברך כשטובלת במקווה רגילה. לדינא, עמש"כ לקמיה בס"ד בענין טבילה מספק אם מברכת, שמסק' היתה שלא לברך. וע"ע מש"כ בסי' קצ"ח בסופו, שמסק' היה דלא כהמנח"י, ושביעבד הטבילה עלתה לה, ולכתחילה תטבול שוב עם כוונה, ואסור לברך על טבילה השנייה.
- (כד) הבאנו של"ה לטבול פעמיים. יש נוהגים ג"פ ע"פ ספר חסידים. ויש מסבירים, דהוא א' על הטבילה, וב' לשל"ה, וג' לתוספת קדושה. אך הספר חסידים כ' דהוא משום דכתיב בקרא ו'טהר' ג"פ. ספר המנהיג כ' לטבול ג"פ משום דאז מסתמא ודאי טבלה כראוי, שוחה מעט, ועיניו לא סגורות יותר מדי.
- (כה) בא"ח ס"ל ד' פעמים, עיי"ש. דרכי טהרה כ' ז' פעמים, שפע טהרה כ' ט' פעמים.
- (כו) **יל"ע**, הני טבילות נוספות, האם מותר לעשותם בליל שבת. והנצי"ב כ' דאם טבילה ראשונה עלה לה, א"כ השני אינו מתקן אלא מיקר ממש, ואם הראשון לא היה בסדר, א"כ זהו טבילת מצוה.
- (כז) והניחא כשטובלת בצוננין, אבל בחמין מאי איכא למימר, לכאו' עליה למהר לצאת [בלי בהילות]. ואכן, חו"י קפ"א מחמיר בזה. ועמש"כ בסי' שכ"ו, ואולי הוא מיישב את זה.
- (כח) **יל"ע**, אשה הרוצה להמעיט ממספר הטבילות שנהגה, האם מחוייבת בהתרת נדרים, שהוא בדיעבד גדול כי זה לפני ג' גברים, ובנושא רגיש.
- (כט) ואם יורדת מהב' של השל"ה, היא כן צריכה התרה, כ"כ שי' שבה"ל, הואיל והוא השל"ה. ותלמידיו אומרים גם לרדת מג' לב' צריך התרה, כי זה הספר חסידים. ולבושי עוז להגר"ע אורבך ע"ס"ל דגם לרדת מט' צריכה התרה.

² ו' קמ"ו.

³ משיב דבר ב' ל"ז.

סימן ר' – אימתי תעשה ברכת הטבילה

- (ל) ואולי יש מקום לחלק בין היכא שנהגה הנהגה טובה זו ובכל זאת רוצה לרדת, ובין היכא שנהגה כן ע"פ שטות. וע"ע בזה.
- (לא) וכ"ז היכא שרוצה לשנות מכאן ולהבא, אבל אם הוא רק בהזדמנות זו, כגון שאינה מרגישה טוב, בזה יש שעה"צ בסי' תקפ"א בשם דגו"מ להקל, כי לא קיבלה עליה בכה"ג. ומ"ב אינו סומך ע"ז אלא בשעה"ד.
- (לב) יל"ע, אשה טבילה ראשונה והיתה בסדר, בירכה, וטבלה שנית, אך מסופקת אולי טבילה השנייה לא היה טבילה גמורה, האם עליה לחזור ולטבול פעם שלישית.
- (לג) החו"י שם דן בזה, וכ' דתולה מדוע נהגו טבילה השנייה; דאם הטבילה השנייה הוא 'כיסוי ביטוח' שמא טבילה הראשונה לא היה כתיקונה, א"כ אינו מועיל מה שהיא יודעת שהיה בסדר, כי המנהג של טבילה שניה הוא לתלות שאינו בסדר, וא"כ עליה לטבול שוב.
- (לד) ואם טבילה השנייה הוא משום תוספת קדושה, א"כ לא קיימה מנהג של תוספת קדושה, ולכן עליה לחזור ולטבול. ואם הוא משום הברכה, א"כ הוא לרווחא דמילתא, ואי"צ לחזור ולטבול.
- (לה) הלחם ושמלה חולק על החו"י, ומיקל, ולא ביאר טעמו. ואולי חולק על טעם הראשון, דהמנהג של כסוי ביטוח הוא לוודא שיש עכ"פ טבילה אחת כתיקונה, וזה ודאי יש לה. ועל טעם השני י"ל דלא כל מעלה של תוספת קדושה יש לה התוקף של הנהגה טובה שיש בה שאלה של נדר לחייבה לחזור ולטבול.
- (לו) ולדינא, כשהיא עדיין עומדת בבור המים ויש ספק, תטבול שוב, אבל אם לידת הספק היתה אח"כ, לא חוששין לכלום, כי יש שם בלנית שתפקידה הוא שטבלה כראוי, וא"כ אין לחשוש שלא עשתה עבודתה¹.

לבו רואה את הערוה

- (לז) פרטי הלכות אלו מבוארים באו"ח סי' ע"ד, עיי"ש.
- (לח) כתיב בפרשת השבוע, 'לא יראה בך ערות דבר' ומכאן אנו לומדים שאסורים דברים שבקדושה נגד הערוה. ומקרא אחר, והיה מחניך קדוש ילפינן הלכות צואה. ויש כמה וכמה חלוקים ביניהם, דהא מקרא של ערוה אנו רואים שתולה בראיה ולא ב'רשות', כגון דרך זכויות, ורק דיבור אסור ולא הרהור, משא"כ בצואה.
- (לט) מחמת הלכה זו, האשה המברכת במקווה, תיזהר שלא להסתכל בערותה בשעת הברכה. וגם, מדכתיב 'בך' ילפינן שלא תהא ערוה שלה מגולה בשעת הברכה. הט"ז והש"ך מאריכים לבאר שהעומדת במים נקרא מכוסה לענין זה.
- (מ) ערוה לענין זה, היינו כל שיש לה דין ערוה ממש, אבל טפח באשה, וכל כה"ג, מה"ת אינו בכלל איסור זה, כי זה ענין של צניעות והרהור.
- (מא) ומלבד הני ב' דינים, ערוה מגולה, וראיית ערוה, יש עוד דין מדרבנן שלא יהא לבו רואה את הערוה. כלומר שצריכין הפסק בין הלב להערוה. אבל חלוק שמכסה כל גופו, רפוי, א"א לברך או שאר דברים שבקדושה, הואיל ואין הפסק בין לבו להערוה.

¹ הא אולי עכשיו האשה יכולה להגיד אני יודעת שעניינים/אצבעות היה סגורים חזק מדי, ואין הבלנית יכולה לפקח על זה.

סימן ר' – אימתי תעשה ברכת הטבילה

- (מב) ומהני ללחוץ בידיו על החלוק, אבל לא סגי במה שהחלוק מונח על גופו. כ"כ חזו"א ז' ה'. ולכאו', לאלו הלוובשים גרטל משום לבו רואה את הערוה, לכאו' עליהם לדקדק שיהיה הדוק ולא מונח ותלוי בעלמא.
- (מג) והעומד במים, ערוה במים, ושאר גופו מגולה, נקרא הפסק בין לבו לערוה, כי המים דבוקים עליו, וא"כ שפיר הוי הפסק. ג"ז בחזו"א שם.
- (מד) המחזה אליהו מביא ערוה"ש, דהא דיש בעיה בחלוק, היינו משום דהוא בגד אחד, אבל שני בגדים, אע"פ שרפויים, כיון שיש חילוק בגדים בין לבו לערוה, נקרא אין לבו רואה את הערוה. ומביא כמה וכמה ראיות כזה, נגד הקיצשו"ע.
- (מה) ודעת המ"ב בזה, ע"ע ביה"ל סי' ע"ד ד"ה צריך לחוץ דמשמע כוותייהו, אך האשי ישראל"ה מדרחה הביה"ל דאיירי בבגד מיוחד לכך [בעיני דוחק גדול עד למאוד].
- (מו) ובזה ביאר מו"ר המ"ב בסי' מ"ו לגבי האבנט באוזר ישראל בגבורה, שמ"ב כ' דהוא מכנסיים, ואילו בסי' צ"א סק"ה אינו מבואר כן. וביאר, דברפוי אינו מהני, משא"כ בהדוק, ולא משנה מה שהוא ב' בגדים, עיי"ש, כי אינו סוגיין.
- (מז) יל"ע, האם יש לבו רואה את הערוה בנשים, כי ערוותן למטה. והניחא איש גדול ושמן, לא פלוג, אבל אשה מאי איכא למימר. הב"ח ס"ל שיש להם דין זו, וחכמ"א מחמיר לכתחילה, וקיצשו"ע מחמיר. וכן הכה"ח. ומ"ב מחמיר לכתחילה.
- (מח) ולכן נהגו הנשים לחבק עצמן עם זרועותיהן על בטנם כדי להפסיק בין לבו לערוה. ויורדאו שנוגעים עם הזרוע על הגוף, עם קצת לחץ, כדי שלא יהיה כחלוק מונח על הגוף.
- (מט) מ"ב מביא דמהני לעמוד רק חצי במים, וכמש"כ למעלה, אך לא נהגו כן משום צניעות, וכבוד, שאינו דרך כבוד לברך כך, אלא עומדים כל הגוף במים, ומחבקים עצמן. וה"ה שמהני לחבק עם זרוע אחת.
- (נ) יש שנוהרים ע"פ שבה"ל לגעת רק בזרוע ולא בידיהם כי חוששין לנגיעת מקומות מכוסים שיש בהם זיעה וחייב נטילה לפני שמברך. והמציאות יעיד, דהנוהגות כך אינם מפסיקים בין ליבן לערוה, כי חושבין על הידים ולא על הזרוע. ולכן נראה שלא יקפידו ע"ז, אלא יקפידו ללחוץ עם זרעותיהן, ואם ידיהם נגעו, נגעו.
- (נא) ואע"פ שנוגעת במקומות מכוסים, וחייב נטילה אפ' נגעה רגע קט לאחר שרחצה עצמה אע"פ שאין זיעה, כי לא פלוג, הנ"מ כשכבר יצאה מהמים, אבל בעודה תוך המים, לא אמרי' לא פלוג, אלא מקילין הואיל ועכשיו אין שם זיעה, כ"כ חו"ש, וכן היקל הנשמת אברהם בשם רש"ז.
- (נב) ועוד, הבא"ח בתורה לשמה מיקל אפ' אינה במים, כ"ז שהיא רטובה מהמים, א"כ כ"ש שיקל תוך המים.
- (נג) ולכן יש להורות שיחבכו עצמן עם זרעותיהן, ולא יקפידו על ידיהם. ויבארו היטב להנשים שאינו ענין של כסוי החזה ומשום צניעות, אלא משום לבו רואה את הערוה, ולכן ישימו זרוע על בטנם, ולא על החזה.

סימן ר' – אימתי תעשה ברכת הטבילה

- (נד) **ברכה במרחץ ומקווה של גברים**, אסור משום דנפיש זוהמא, והוא מקום מיוחד לערוות מגולות. ולטבול שם כלי, ע"י שיברל בחוץ, הוא הפסק. ולב אברהם הוסיף דהוא בזיון לקיים מצוה במקום כזה. וע' דרכ"ת י"ט לחלק בין מצווה חיובית למצוה קיומית.
- (נה) ובמקווה של נשים, איך היא מברכת, הא הוא מקום זוהמא, י"ל הנ"מ שאר החדר, אבל הבור עצמו הוא רשות בפנ"ע, ושם אינו נפיש זוהמא. וכן הוא מנהג אשכנז לברך דווקא תוך הבור.
- (נו) איברא, מקוואות של נשים המצויין אצלנו, יש להם אוורור טוב, ולכן אינו נראה שיש שם זוהמא וסירחון בכלל, ויכולה לברך בכל מקום בחדר. וע"פ סברא זו, גם הבלנית יכולה לענות אמן, משא"כ לטעם הקודם. וכן נוהגין.
- (נז) וכן מביאים בשם ר' אלישיב להקל, וסברתו כהנ"ל, ועוד, אולי הזוהמא היינו כשהוחמו המים תחילה, ואח"כ עירו מכלי לכלי לעשות פושרים, משא"כ בשלנו שהוחם בהבור עצמו להחמימות שרוצה בדיוק. ועוד, אינו מקום של מרחץ, שהוא זמן רב, אלא של טבילה מהירה.
- (נח) ודן ע"פ סברות אלו לענין דברים שבקדושה במקווה של גברים, דלכמה מהסברות יהיה מותר.
- (נט) וזה דלא כטהרת הבית¹ שמחייב אשה ספרדית לברך בחלוקה בחדר שלפני הטבילה, ואז להיכנס ולטבול.
- (ס) **ובענין אמירת תפילת יהי רצון במהקווה**, הבדה"ש מזהיר שלא לאמרו בין טבילה לברכה, וברכה לטבילה, משום הפסק.
- (סא) שבה"ל כ' דאם אומרת בהמקווה, יאמרו בלי שם ומלכות. אך המנהג לאמרו בשם ומלכות, אך לא אומרים באותו חדר, אלא בחוץ או בבית.
- (סב) **ולענין הברכה בגלוי ראש**, רעק"א [במקצת מהדורות שו"ע] מק' מדוע שו"ע לא חש להגיד לנו שלא לברך בגלוי ראש, דאם על איש אסור לברך בגלוי ראש, כ"ש אשה.
- (סג) והנה, להבין רעק"א כפשוטו בלתי אפשרי, כי האיש יש לו חובת כסוי ראש משום אימתא דשמיא, ואסור לברך בלעדו, משא"כ אשה אינו משום אימתא דשמיא אלא משום צניעות, וכי היכי שלא חוששין לטפח באשה ערוה, ה"ה לא נחוש לזה.
- (סד) וע"כ כוונת רעק"א לומר שתכסה משום דרך כבוד ומניעת בזיון.
- (סה) ועפי"ז נהגו לשים מגבת על הראש בשעת הברכה. [ואם משום ערוה, הלא אינם מכסים כל השער, רק למעלה. ע"כ כמש"כ.] וזה הנהגה ראויה לאשכנזים, כ"ש לספרדים, אך מדינא שרי לברך בגלוי ראש.
- (סו) ר' משה דן אם ראוי שיהיה שלט עם ברכת הטבילה כתוב עליו תלוי במהקווה, או"ד הוא זלזול ובזיון לשם ה' כי נשים ערומות נכנסות לשם. וצ"ע מה העסק, הא יכתבו שם ה' כמו שכתבנו כאן, בלי לפרש עילום שמו. וכן נוהגין במקוואות למעשה.

¹ ט"ו א'.

סימן ר' – אימתי תעשה ברכת הטבילה

טבילה מספק, לענין ברכת הטבילה

- (סז) הבאנו למעלה בשם הגרש"ק ועוד שאין ברכת הטבילה ברכת המצוות כמו שאר מצוות, אלא הוא כעין ברכת השבח על המצווה בכללות, שתקיננו כ"ז שיש לה שייכות להמצוה.
- (סח) ובזה ביארנו איך יתכן שתברך אפ' לאחר שטבלה, אע"פ שאינו עובר לעשייתו.
- (סט) ובזה הוא מיקל לאשה לברך אע"פ שהפסיקה בדיבור בין הטבילה להברכה, דבשאר מצוות כבר איננה יכולה לברך, ואילו כאן היקל לה לברך, כיון שעדיין יש יחס להמצוה, ושייך לברך ברכת השבח.
- (ע) וכ' עוד, דה"ה אשה הטובלת מחמת ספק טומאה, יכולה לברך, כי עכשיו יש לה 'התרת הספיקות' שמוותרת לבעלה משום שטבלה, וא"כ יחס הזה מאפשר לה לברך ברכת שבח הזו.
- (עא) למשל, הטובלת לדם חימוד, אע"פ שלא ראתה, מ"מ חז"ל חששו, ומש"ה היתה אסורה לבעלה, ועכשיו מותרת, ויכולה לטבול עם ברכה אע"פ שמאוד יתכן שלא ראתה טיפת דם.
- (עב) ועוד טעם שיכולה לברך אפ' היכא שלא ידוע לנו בבירור שיצאה דם ממקורה – דבשאר מצוות לא היתה יכולה לברך, משא"כ כאן – הוא ע"פ המח' נוד"ב וחת"ס בדין ראתה דם טוהר, ולא דם נדה, מהו שתברך בטבילתה.
- (עג) הפ"ת קצ"ד מביא שתשובה מאהבה שאל לרבו הנוד"ב שאלה זו, ורבו הסתפק בדבר. אך, בדגו"מ שם כ' ד'פשוט' שלא תברך. מאידך, החת"ס כ' ד'פשוט' שכן תברך, כי דם טוהר, אע"פ שמה"ת ומדרבנן אינו אוסרה, מ"מ נהגו לאוסרה, ואנן מברכין על מצוות שמקיים ע"פ מנהג. ואע"פ שאינו מקווה שמתירה מהל' נדה, מ"מ הוא מקווה שמתירה ממנהג, וע"ז יכולה לברך אקב"ו על הטבילה. [ואם כדברי הגרש"ק, מובן אף יותר]. ולדינא קיי"ל כחת"ס.
- (עד) וספרדים שלא מברכין על מנהג, כגון הלל בר"ח, כ' הגר"ע בטהרת הבית' שלא יברכו אחרי דם טוהר. והנה, אם כדברי הגרש"ק, אין הכרע לדבריו. אמנם, הגר"ע ס"ל כשו"ע שתברך עובר לעשייתו, וא"כ מסתברא דספרדים לית להו לדברי הגרש"ק.
- (עה) ולכן, מחודשים דבריו של אורל"צ מובא בספר אבני שוהם שס"ל שתברך אחרי דם טוהר.
- (עו) נמצא, כל היכא שנדון על ספק נדה, האם תברך על טבילתה, יש לנו דברי הגרש"ק של ברכת השבח, וגם דברי החת"ס שלכה"פ מנהג הוא, ואנן מברכין על מנהגים, וא"כ הציור שנגיד לאשה לטבול ולא לברך הוא נדיר מאוד.
- (עז) וכ"כ הערוה"ש 'אין טבילה בלא ברכה' אם לא שהוא טבילה לחומרא בעלמא". והמלאכה עלינו לבאר מהו ציור הזו.
- (עח) אשה הטובלת בחודש התשיעי, אי"ז חומרא אלא מנהג בעלמא, ולא תברך לכו"ע.

¹ י"א ג'.

² דלא כשיעורי שבה"ל דאכן יש לו רבוי ספיקות, והרבה פעמים מורה סב"ל. וגם לדידיה, אינו בכל גווני, דהא שנינו בסי' ק"צ ב' נשים וכתם מא' מהן ואינו ידוע ממי באה, שניהם אסורים, וטובלים עם ברכה, אלמא, יש ציורים של ספיקות שעדיין יש לה לברך.

סימן ר' – אימתי תעשה ברכת הטבילה

(עט) **אשה** שנטמאה מחמת כתם לחוד, שהוא רק מדרבנן, כ' טהרת ישראל שתשתדל לצאת ע"י אחר. וכל האחרונים מביאו רק כדי לחלוק עליו, דאנו מברכים גם על איסור דרבנן, כגון דם חימוד, דם בתולים.

(פ) **אשה** שטבלה, ואח"כ נזכרה שלא קצצה ציפורניה, או שהיה עדשות מגע בשעת הטבילה, דינה שחוזרת לטבול. אמנם, מהא שבליל שבת סגי אם היא מקנחת יפה מתחתם, או שמקילים אם כבר לנתה, ע"כ אינו אלא חומרא ולא מדינא, ולא תברך. כ"כ ערוה"ש.

(פא) ואינו רק כששכחה לקצוץ ציפורן, אלא גם אם יש סדק בציפורן.

(פב) ודין זה מצוי, ואינו ידוע לרבים, ועל הרב להבהיר את זה.

(פג) **אשה** שהיה לה מראה, והרב החמיר ואסרה לבעלה, ולא היה דם מלבד האי מראה, כ' חו"ש שטובלת עם ברכה. ולא ביאר לנו החו"ש היכי דמי. כלומר, אם הרב אסרה בוודאי, א"כ פשוט שתברך. אבל אם הרב לא היה בידו להכריע, ולכן אסרו מספק, לכאו' אי"ז סתם ספק דאורייתא לחומרא מדינא, אלא ספק שוטים שאין לה דין ספק, ואיך נתיר לה לברך כשיש עוד רב שיכול להכריע בה בוודאי, והא שאינם הולכים אל רב השני הוא מכח העצלות או משום שרוצים להחמיר על עצמם כי רב שלהם לא הקיל, אבל א"א לומר בזה שהוא ודאי נדה כשיש משהו נמצא שיכול להכריע השאלה, והשאלה טרם 'הסתיימה' א"כ א"א לברך על הטבילה.

(פד) והניחא אם הלכה למומחה הכי גדול בעולם, או שאין לה דרך לשאול עוד רב, בזה ההלכה פוסקת שהיא אסורה מדינא, בוודאי, מכח ספק דאורייתא, אבל כשבעצם יש עוד אפשרות, אלא שלא 'הולכת עד הסוף', בזה לא נגמר השאלה, וא"א לברך על טבילה^ט.

(פה) וכן **אשה** שהיה לה כתם על לבן, ספק שיעור גריס, והרב לא הצליח לשער אותה עד הסוף, אינה יכולה לברך על טבילתה, כי יש אנשים מומחים שאכן יכולים לשער בדקדוק, א"כ לא חל ע"ז שם ספק, שנפסוק לאוסרה בוודאי, אלא עדיין ספק מותרת.

(פו) **אשה** שהיה לה כתם גדול, על בגד צבוע, שאינו אוסרה מדין כתמים, אך הוא ספק ווסת, כי הוא 'ריבוי', ולכן אסרה הרב אל בעלה. האם תברך על הטבילה. כלומר, האם הגדר של דם שיאסרה לבעלה הוא אותו שיעור שתברך על הטבילה – דמסברא וודאי לא, כי הא דמחמירין כשהוא ריבוי, לעולם הוא בגדר ספק, ואין מי שיש לו גדר ברור להגדיר את זה, א"כ איך תברך ע"פ 'השערה' וחומרא זו.

(פז) מדי דברי בענין ספיקות, עמש"כ בס"ד בס"י צ"ח ע"פ רעק"א בס"י ק"צ סעי' כ"ג, דאם חל שם ספק שוטים, לא אמרי' עליה נשפך.

(פח) **כלה**, ביאה ראשונה ואין דם אך היה ביאה גמורה, ונאסרה משום חשש טיפת דם, טהרת הבית כ' שלא לברך על טבילתה, כי אינו אלא ספק. ואי"ז מקובל אצלנו, כי היא אסורה בוודאי, מדרבנן, מחשש שהיה דם, ואין איסורה מספק אלא בבירור, וא"כ ודאי תברך על טבילתה.

^ט האם הרב יגיד לה שהוא רק מספק, כי אז הוא רק עושה לה ספיקות, או"ד, אם באמת אינו מכריע, הוא מטעה אותה לברך על שאלה שלא נפסק עליה דינו.

^י ושאלתי דעת מו"ר הגר"ש וינקלר שליט"א, ואמר שאין לחלק בין הגדר לאוסרה לבעלה, ובין הברכה על הטבילה, דאם אנו אוסרים אותה לבעלה, עושים כן עם פרטיה ודקדוקיה, בין לקולא בין לחומרא. ולענין ווסתות?

סימן ר' – אימתי תעשה ברכת הטבילה

- (פט) כלה אחרי החתונה, שצריכה להסיר בתוליה ע"י רופא, והיא מבין המחמירים לאסרה בזה, דלא כמסקנתנו, מ"מ ודאי אינה יכולה לברך על הטבילה.
- (צ) זקנה מסולקת דמים שטובלת עבור דם חימוד, אין לברך על הטבילה מחמת רבוי ספיקות שפטרה מטבילה לגמרי.
- (צא) אשה שהרגישה הרגשה, ובדקה תכף ולא מצאה כלום, שאסורה מחמת התרוה"ד שהארכנו בסי' ק"צ [ולא היה ציור למעשה], אע"פ שהבאנו שם שאינה אסורה אלא מחמת ספק, ובתורת ספק, מ"מ איסור לבעלה היא מדינא, ובוודאות, א"כ ודאי תברך על טבילתה. וכ"ש כפי הגרש"ק וחת"ס, שהוא טבילה שמתירה בפועל, והוא לכה"פ מנהג, עליה לברך. וכ"פ חו"ש. דלא כשי' שבה"ל, שלא פירט באיזה ציור דיבר.
- (צב) אשה שרב שלה מחמיר בחום, אע"פ שאין בו שום אדמומית, כי הוא מאלה שס"ל דגם עצם גוון חום הוא דומה לאדמימות, ולא היה לה שום דם מלבד חום [כלומר, לא בווסת רגיל, אלא כבדיקת ווסת שהיה חום, ואסרה הרב לבעלה], לכאן אינה יכולה לברך, כי איך תברך על דבר שרוב כלל ישראל מקילין בה, ואם רוצים להחמיר, א"א שהחומרא יבא לידי קולא.
- (צג) אשה שנטמאה מחמת כתם פחות משיעור גריס, כי הרב שלה מחמיר כשי' שבה"ל^{יא}, אסור לה לברך, כי מעיקר דדינא מותרת לבעלה, וזה רק חומרא בעלמא.
- (צד) אשה שהיתה בדרכה לטבול, והחליקה ונפל כולה לתוך המים, או שהשתמשה בהמקווה כאמבטיה, והבלנית אומרת שנכנסה כולה, האם מברכת כשטובלת שוב, באשכנזי, או"ד אמרי' כבר יצאה ידי חובתה מעיקר הדין.
- (צה) ויש לדון בזה ע"פ החקרי לב שס"ל דיש תנאי, והנ"מ כשיודעת שטובלת, אבל לא בנידו"ד. מאידך, לפי דברי הגרש"ק, שהוא כברכת השבח, במעמד הטבילה, לכאן נתיר לה לברך. או"ד, היינו רק כשהיא באמצע ה'תהליך' של טבילה, אבל כאן לא היה בתורת טבילה בכלל, וא"כ הוא כמעמד אחר. כך יש לדון.
- (צו) ונראה, דכשהאשה טובלת לשם טבילה, היא זהירה בענין עצימת עינים, פה, אצבעות, וכדו', משא"כ בנידו"ד, א"כ יש לחייבה לברך מחמת זה, שוודאי^{יב} לא עלתה לה טבילה ראשונה בשוגג.
- (צז) אבל אם טבלה בערב יוה"כ שלא לשם טהרה לבעלה אלא לשם קדושה, אע"פ שהפסיקה ובדקה וספרה וחפפה, הבאנו למעלה מנח"י וחקרי לב אם תברך על טבילתה לבעלה או לא. ונראה, דכיון שערוה"ש ס"ל שכבר יצאתה טבילה לגמרי, אינה יכולה לברך כשטובלת במוצאי יוה"כ. וכ"פ יביע אומר.
- (צח) אשה שבדקה רק א' וג' וטבלה, ואח"כ זכרה שלא בדקה יום ז', והרב הורה לבדוק למחרת, ויהיה א' ג' וח', ותחזור לטבול, לא תברך על הטבילה, כי מעיקר דדינא יש מקום להקל בא' וג' לחוד.
- (צט) זאת ועוד, הפסיקה, ובדקה רק יום ב', וטבלה אחר ז', והרב מורה לה לבדוק ביום ח', כדי שיהיה ב' וח', ותטבול שוב, ג"כ אינה מברכת, כי מעיקר דדינא היה מקום להקל^{יג}.

^{יא} עיי"ש שלא מצאנו מי הרב הזה, כי אין מי שמחמיר.

^{יב} באמת?

^{יג} תחילתן אע"פ שאין בסופן; הא אינו תחילתן אלא יום ב'?

סימן ר' – אימתי תעשה ברכת הטבילה

- (ק) **אשה** שאמרה נטמאתי, ולא היה לה אמתלא טוב, והולכת לטבול אחר י"ב יום, הטהרת הבית כ' שלא לברך, כי על הצד שהוא נדר, אין המקווה מטהרה משום מצוות טבילה, ואם מצד נאמנות, הלא היא יודעת האמת.
- (קא) והאמת, שפליאה לומר כן, כי סו"ס אסורה לבעלה, וחז"ל חייבו המקווה, עם כל הלכותיה, חפיפה, עיון, ועוד, כדי להתירה. ועד הטבילה, יש לה הרחקות, וצריכה בדיקות, וא"כ היא נדה לכל דבר וענין.
- (קב) טהרת הבית מביא רב פועלים" שחולק על דבריו, וס"ל כמש"כ. וכ"ש לפי הגרש"ק וחת"ס שיש לה לברך על הטבילה, אבל כבר כתבנו שטהרת הבית לית להו הני רבוותא.
- (קג) **אשה** שטובלת ביום ז' במקום ליל ח', ע"פ הכללים והתנאים והדינים שנתבארו בסי' קצ"ז, הבאנו בשם אבנ"ז שלא תברך על טבילתה שמא תראה ותסתור. אך הבאנו שם שבה"ל ור' משה לחלוק עליו, ואמרו סברות חזקות, וע' טהרת הבית שמוסיף על טענותיהם. ולדן לדינא, ודאי תברך.
- (קד) **אשה** שטובלת, אך יודעת שלא יהיה במשך החודש שום תשמיש גמור אלא שאר קרבות, יל"ע האם תברך על הטבילה. והנה, הא"א בוטשאטש באו"ח סי' ר"מ כ' שיקפידו לשמש בליל טבילה, כי היכי שלא יהיה ברכת הטבילה לבטלה. וכל האחרונים מביאו רק כדי לחלוק עליו, וכל שיש שאר קרבות, אפ' לא באותו לילה אלא באותו חודש, שנמצא הטבילה תיקן עבורה, אין ברכתה לבטלה.
- (קה) וחת"ס קצ"ז כ' דאם האשה טובלת כשאין בעלה בעיר, הר"ז ברכה לבטלה. ויל"ע, היכי דמי, דאם בעלה חוזר לפני ווסת הבאה, הלא אינו לבטלה, אלא לצורך. אלא ע"כ, איירי כשאינו חוזר בוודאות לכל החודש^{טו}, וא"כ אין שום מעלה בטבילתה. ואולי אף מיירי כשהוא ספק אם הוא חוזר לפני מחזור הבאה.
- (קו) והא מיהא צ"ע על ספר ארטסקרול שהביא לחשוש לחת"ס כשבעלה אינו בעיר ורק חוזר למחר; דבזה לכאו' תמיהה מילתא לומר שלא תברך, ואין חת"ס שכ"כ, דאולי איירי בציור הנ"ל שאינו חוזר עד לווסת הבאה.
- (קז) מלמהד"ד, שחיטת בהמה כשישראל לא יאכל מהאי בהמה, כי אין מי שיבדוק עבור טרפות, אין לברך, ורק כשיש ספק אם ישראל יאכל ממנו, בזה נחלקו פר"ח וגן המלך. וה"ה כאן כשוודאי אין טבילתה פועלת כלום, לכאו' א"א לברך.
- (קח) **אשה** שעשתה בדיקת יום ז', והיה עליה שאלה ולכן שלחה אל הרב, אך הרב אינו חוזר לביתו עד מאוחר בערב; האם יכולה לטבול על הצד שיטהר לה הרב, והאם יכולה לברך.
- (קט) והנה, השאלות על בדיקות של יום ז', רובא דרובא הם בסדר, עכ"פ בשעה"ד, וא"כ, אם הרב בחכמתו המרובה יכול להבחין שאינו באמת שאלה, אלא 'עצבים' בעלמא, ושאין הבעל והאשה רוצים לקחת על עצמם האחירות, לכאו' יכולה לטבול, ואף לברך.
- (קי) משא"כ כשהרב אינו יכול להגיד כן בברירות, נמצא הוא ממש ספק, וודאי אינה יכולה לברך. והחידוש כאן דאכן נתיר לה לטבול על הצד שהמראה בסדר.

^{י"א} א' ל"ז.

^{טו} ואם היא שוחחת עמו בטלפון, ואומרת לו דברי קורבה והרגל ושחוק, שהיתה אסורה עד עכשיו, נמצא שאכן הטבילה פעלה ותיקן עבורה. כך נראה לכאו'.

סימן ר' – אימתי תעשה ברכת הטבילה

(קיא) **אשה** שמתקרבת ליהדות, ועדיין אינה שומרת תו"מ, ולכן היא טובלת אחר ז' מתחילת ראייתה, לכאורה אינו יכולה לברך אקב"ו כשעוברת על דברי חז"ל ורצונו של הקב"ה.

(קיב) וה"ה פנויה שטובלת שלא לשם מצוה אלא לשם עבירה, אינה יכולה לברך, ואי"ז מברך אלא מנאץ. והבלנית אין לה לענות אמן בהני ב' ציורים.

(קיג) **אשה** שהלכה לבדיקה אצל רופא שאינו שומר תו"מ, והיה דם, והוא אומר שהוא מהרחם, כ' א' ממחברי זמננו^{טו} שאסורה לבעלה, וכשטובלת לא תברך כי אין הרופא נאמן.

(קיד) ולדינא אינו כן, כי עד כמה שלא מאמינים אותו, היא מותרת לבעלה, ואם חוששין לדבריו אולי אומר האמת משום דלא מרעי לנפשיה, א"כ יש כאן ספק דאורייתא, שמדינא אסורה לבעלה בוודאות בלי שום שמץ של ספק, וא"כ ודאי תברך על טבילתה.

(קטו) **אשה** שהכניסו לה IUD והיה פתיחת פי המקור, יש צדדים לומר דהא דאין פתיחת מקור בלי דם, היינו פתיחה טבעי, ולא ע"י מעשה אדם. ועוד יש לצדד אולי פתיחת פי המקור היינו רק כשהוא מבפנים, ולא מבחוץ. ולדינא, אנו מחמירים בזה, ולא מצטרפין הני שאלות אלא עם שאר צירופים.

(קטז) נמצא, כשאין עוד צדדים להקל, ואנן מחמירין, היא אסורה בוודאי [דוגמת דינו של תרוה"ד למעלה], וא"כ עליה לברך בטבילתה. הטהרת הבית שכ' דתטבול בלי ברכה, הוא לשיטתו דס"ל להקל מעיקר הדין בענין פתיחת פי המקור.

(קיז) **לפטור עם כלי**. כשטובלת, אך אינה יכולה לברך מחמת ספק, וככל הנ"ל, האם מהני לפטור הברכה ע"י שתטבול כלי [וכן להיפך, מהו לאשה לטבול כלי שחייב טבילה מספק]. והנה, הברכה על טבילת כלים אינו אותה ברכה של טבילת אשה, והשאלה, האם שנוי זו הוא שנוי ממטבע שטבעו חכמים.

(קיח) מסברא, וכ"פ בחו"ש, אינו שנוי כ"כ, ואינו דומה אלא למערב עירוב חצרות ותבשילין יחד, שאע"פ שכל א' יש לו ברכה משלו, מ"מ כשעושה שניהם יחד אינו מברך אלא אחת, על מצות עירובין, כדמבואר בסי' שס"ו סקע"ט; ה"ה הכא הוא ב' סוגי טבילות, שיכול לכלול אותם יחד, ולברך ברכה אחת כללית.^{טז}

(קיט) מאידך, בדה"ש כ' דזה שנוי ממטבע שטבעו חכמים, וכן מביאים בשם רח"ק. וצ"ע לדינא.

^{טו} פרי טהרה ה'.

^{טז} בעיקר הענין לכלול ב' ברכות יחד, יש הרבה מקום לעיין מתי אומרים כן, כי בברכת הנהנין, ושאר ברכת המצוות, לא אמרי' כן, מלבד במעשרות. וע"ע בזה.

סימן ר"א סעי' ע"ה – טבילה בחמין, ורחיצה אחר הטבילה

סימן ר"א סעי' ע"ה – טבילה בחמין, ורחיצה אחר הטבילה

--- סעי' ע"ה – טבילה בחמין, ורחיצה אחר הטבילה ---

יש מי שאוסר להטיל יורה מלאה מים חמין לתוך המקוה לחממו, וכן למלאת מקוה מים חמין ולחברו לנהר בשפופרת הנוד. הגה: ויש מקילין ומתירין להטיל חמין למקוה כדי לחממו (הגהות מרדכי דהל' נדה בשם ראבי"ה וריב"א). ומכל מקום יש להחמיר אם לא במקום שנהגו להקל, אז אין למחות בידן (בנימין זאב); ובחמי טבריא מותר לכולי עלמא (מרדכי בסוף שבועות). ולאחר הטבילה במי מקוה כשרים, מותרת ליכנס למרחץ כדי שתחמם עצמה (מרדכי); אבל לחזור ולרחוץ אח"כ, יש אוסרים (מרדכי בשם ר' שבט), וכן נהגו.

חמין לתוך המקוה

- (א) בסי' קצ"ח דיברנו על האיסור לטבול כשהיא עומדת על כלי [וה"ה כלי בתוך כלי] שמא יבואו לחשוב שמותר לטבול בכלי עצמו. וכאן יש גזירה חדשה, שהשו"ע מביא בשם 'יש מי שאוסר' להטיל מים חמין לתוך המקוה, או לחבר מקוה חמה לנהר ע"י שפופרת הנוד.
- (ב) וכ' הרמ"א דיש מקילין, ומ"מ במקום שאין מנהג להקל, יש להחמיר.
- (ג) המקילין הם הרמב"ם והרא"ש והרי"ף, וע"ע פ"ת שם סקמ"ו.
- (ד) [אין להקשות, להמחמירים, איך עשו כן במקדש לחמם את המקוה, די"ל, אין שבות במקדש].
- (ה) והנה, מהא דדנו כ"כ באריכות בהלכות שבת אם ואיך מותר לטבול בחמין, ע"כ מנהג כלל ישראל הוא לקל בזה.
- (ו) הבא"ח"י כ' להקל, אלא שכ' דבקיץ אולי יש מקום להחמיר, אבל האשכנזים הקילו אף בקיץ.
- (ז) ומביאים, שרבני צרפת הקילו בזה, וכן מהרי"ק במקוה שלו. והכוונה הוא להרב יוסף קארו, ה"ה המחבר.
- (ח) חכמ"א וערוה"ש הקילו, וז"ל הערוה"ש בס"ק רט"ז, "אבל בכל מדינות שלנו זה כמה דורות שמטילין חמין למקוה או מחממין אותן ע"י מכונה שקורין פאראווי"ק והוא מן הנמנעות במדינתנו בחורף לטבול בצונן ואף גם בקיץ מצד דהמקוות שלנו הם ממעיינות והקור גדול מאד ואלמלי היינו מחמירים בזה כבר בטלה פריה ורביה מישראל או היו הנשים באות לידי סכנה באין ספק והיו מכשולים רבים כמובן ולכן מכבר נהגו כן ואין פוצה פה ומצפצף וח"ו לפקפק על זה והמפקפק עתיד ליתן את הדין אך מעולם לא שמענו מפקפקים בזה" עכ"ל.
- (ט) הדרכ"ת מביא הנצי"ב, דאדרבה, יש לעשות את הכל כדי שהמקוה יהיה הכי נוח והכי רגוע עבור האשה.

סימן ר"א סעי' ע"ה – טבילה בחמין, ורחיצה אחר הטבילה

- (י) וע' מנח"י^{יט} בשם מהרש"ס^כ דכ' שאם נתחמם ע"י רדיאטור בתוך הבור, כו"ע מודי להקל, ולא החמירו אלא כשעירו לתוכו החמין.
- (יא) בעין יצחק להגאון ר' יצחק אלחנן רב דק"ק דווינסק מבואר דהנשים התלוננו שהגברים השתמשו במקווה שלהם, וכ' דמדינא מותר לגברים לטבול במקווה של נשים.
- (יב) למעשה, אין עושין כן, מטעם הדרכ"ת בשם הנצי"ב.

רחיצה אחר הטבילה

- (יג) בגמ' שבת י"ד. לגבי י"ח דברים, היו הנשים טובלות במערות, ואח"כ רחצו את עצמן לנקות מכל הלכלוך, ותיקנו לאסור את זה, שהיו אומרים לא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין.
- (יד) הגמ' איירי לענין טומאה וטהרה, ונחלקו הראשונים אם ה"ה לגבי אשה אל בעלה. הרמ"א חושש להמחמירים [או"ז ורוקח ועוד], ולהכי כ' דמותר להיכנס למרחץ להתייבש, אבל לרחוץ יש אוסרים, והכי נהגו.
- (טו) מאידך, הגר"א חולק, וס"ל דלענין אשה אל בעלה מותר. וכך נקט החכמ"א.
- (טז) הקיצוץ^ע וערוה"ש ואג"מ^{כז} ועוד, כולם נקטו כהרמ"א, ואסרו. והכי נקטינן.
- (יז) יש שייצעו שיכולה לרחוץ אח"כ עם חציצה, דבזה לא תחשוב שאלו מטהרין, ואין לאסור אלא כשרוחצת בלי חציצה. ואע"פ שמסברא זה עצה טובה, לכאו' קשה מדוע הגמ' והרמ"א ועוד לא חשבו ע"ז. ולכן קצת יראתי לסמוך על זה.
- (יח) רש"י על הגמ' שם כ' דאסרו 'כל היום'. ועפי"ז כ' ר' משה דלמחרת בערב מותר לה לרחוץ. וזה דלא כנטעי גבריאל שהיקל למחרת בבוקר.
- (יט) כ' שבה"ל^{כח}, אם כבר שימשו או שאר קרבות, שוב ליכא לאסור, כי יודעים ממה שהיו מותרים שהמקווה טיהרה. [א.ה. לענין הרחקות, לכאו' אי"ז מספיק, כי אינה הוכחה גמורה שמותרת בתשמיש].
- (כ) בשי' שבה"ל כ' ע"פ תשו' זו שמותרת לרחוץ בשעה שחזרה אל ביתה, ורק בבית הטבילה יש לאסור. ואין מקור מהתשובה לומר כן, ואין להתיר אלא משעה שנגע בה.
- (כא) לכאו', אם דיבר עמה בטלפון, והיה ביניהם שחוק וקלות ראש, שזה איסור דאורייתא לעשות כן בנדה ושאר עריות, דינה כאילו נגעה.
- (כב) יש האומרים מסברא דאין לאסור אלא בבית הטבילה אבל לא בביתה. [ויש שאמרו דדיינו אם נחמיר בבית הטבילה אבל לא בביתה – ולא הבנתי, הא אם נחמיר, זהו החומרא, ומה שייך לפלוג בין בית הטבילה לביתה]. וי"א, דהואיל וכבר הלכה והזיעה, יכולה לרחוץ, דבעינה זה רחיצה לנקות הזיעה, ולא אתי לחשוב שזה מטהרה.
- (כג) ר' אלישיב ס"ל, דהואיל וכל האיסור הוא משום שתבא לחשוב שזה מטהרה, במקלחת שאינו גופה בב"א, לא אתי לחשוב, ואי"ז בכלל האיסור. וזה ר' אלישיב לשיטתו דס"ל

^{יט} ז' פ"ה.
^כ ג' מ"ו.
^{כא} ב' צ"ו.
^{כב} ה' קכ"ה.

סימן ר"א סעי' ע"ה – טבילה בחמין, ורחציה אחר הטבילה

שט' קבין ממקלחת אינה כלום, אבל לדידן שט' קבין יש בה משהו, לכאן' הגזירה יתקיים גם בהא. ואכן, ר' משה אסר מקלחת.

(כד) הנטעי גבריא אל מתיר היכא שאינה רוחצת כל גופה, דבזה ודאי לא תחשוב שאלו מטהרין.

(כה) ר' משה מיקל בחולה ובאיסטניית, דהואיל ואינו אלא חומרא, לא החמירו כולי האי.